

КОЛОРИТНІ ОБРАЗИ ПЄСИ І.П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО «НАТАЛКА ПОЛТАВКА»

*Людина народжується на світ не для того,
щоб зникнути безслідною тищиною.
Людина народжується, щоб лишити по собі
слід вічності.*

Василь Сухомлинський

Моє знайомство з творчістю Василя Сухомлинського розпочалося зі знайденої в домашній бібліотеці книги «Серце віддаю дітям». Від батьків-учителів я дізналася про «земляцтво» з відомим педагогом і з дитячим захопленням гортала сторінки Великої Книги...

Згодом, обравши професію вчителя, зрозуміла сутність слів В. О. Сухомлинського: «До хороших уроків учитель готується все життя».

Працюючи над проблемою «Формування національно свідомої творчої особистості на уроках української мови та літератури. Проектна діяльність учителя й учня», реалізую провідні ідеї Василя Олександровича щодо становлення свідомої особистості зі сформованими чеснотами, а саме: любов до рідного слова, до Батьківщини, повага до батьків, турбота про ближнього, почуття власної гідності. Василь Сухомлинський випереджував час; він створив проєкт Школа радості в тоталітарній державі. Незважаючи на несприятливі для творчості умови, Учитель демонстрував зразки педагогічної мудрості, залишався «таким, як був досі», підтверджуючи тим самим вірність своїм ідеалам і життєвим принципам, серед яких один з ключових вміщено у вислові «...найвище звання на світі – бути Людиною».

Значну увагу видатний педагог приділяв творчому розвитку дитини: «Творче слово вчителя породжує творчість учня...». Орієнтуючись на ідеї Василя Олександровича, у своїй діяльності вагоме значення надаю учнівській творчості: складання казки, вірша, «малюю образ через букву й звук», асоціації приголосних, монограма звуків. (Проєкт «У світі Фонетики та Орфоенії»

можна переглянути за посиланням: https://docs.google.com/presentation/d/1P3_wF2fKDskunaYAj5WjPDemytC54PO3Oh91-AVsxq8/edit?usp=sharing.

«Роботи В.О. Сухомлинського в галузі педагогіки не втратили свого значення, тому що не формувалися на засадах ідеології. «Українська мова – це мова великого народу, великої культури», «З рідного слова, з прекрасної нашої української мови починається для мене Вітчизна», – так писав Учитель.

Василь Олександрович наголошував, що слово «найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру». Керуючись цією настановою славетного вчителя, під час вивчення п'єси Івана Котляревського «Наталка Полтавка» звертаю увагу учнів на мову персонажів та риси національного характеру.

Василь Олександрович Сухомлинський надзвичайно любив природу. Він вважав, що дитина більшість свого часу повинна перебувати на свіжому повітрі. До речі, усім відомі його Уроки серед природи. У цьому Василь Сухомлинський близький до Григорія Сковороди (хоча між ними два століття!). Обидва – учителі, письменники, гуманісти, у вихованні дітей вбачали добрі настанови і переконання, індивідуальний підхід. (Проєкт «Григорій Сковорода і Переяславщина» можна переглянути за посиланням: <https://docs.google.com/presentation/d/1fvm8PwAcOGjm4mSCtuzHYqNyZ2HMRpUyng7tZNS-6S8/edit?usp=sharing>).

«Десь у найпотаємнішому куточку серця у кожної дитини своя струна. Вона звучить на свій лад», – стверджував В. Сухомлинський,

мудрий наставник, який любив свою школу і залишив «свій слід у вічності».

«Що найголовніше було в моєму житті? Без роздумів відповідаю: любов до дітей!»

Тема. Колоритні образи п'єси І.П. Котляревського «Наталка Полтавка» (7 клас).

Мета: удосконалити вміння характеризувати героїв драматичного твору тавизначити спільні й відмінні риси характеру, уміння працювати з текстом, формулювати та висловлювати власні думки щодо окресленої проблеми, робити висновки; розвивати критичне мислення, творчість, самостійність, культуру мовлення, уміння відстоювати людську гідність; сприяти вихованню почуття гордості за національну культуру; прищеплювати любов та повагу до батьків.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: текст п'єси, презентація, запис відеофільму «Наталка Полтавка», роздруковані тексти «Типові риси українців».

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів:

Предметні компетентності. Учень/учениці:

- характеризують образи твору;
- з'ясовують, у чому полягає колоритність героїв;
- створюють психологічний портрет українців;
- формулюють висновки щодо життєвої позиції персонажів.

Наскрізна лінія – емоційно-ціннісне ставлення; усвідомлення важливості активної життєвої позиції; бажання захищати людську гідність, власні принципи; потреба пошуку власного щастя.

Перебіг уроку

I. Організаційний етап

II. Емоційне налаштування

Слово вчителя. І.П. Котляревського називали веселим мудрецем. У свій час сам Шевченко виголосив пророчі слова:

**Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть!**

На сьогоднішньому уроці я бажаю вам мати гарний настрій, мудро мислити й розумно говорити.

Слайд №1.

Слово вчителя. А зараз пригадаємо, про що ми дізналися на попередньому уроці. Прочитайте кроссенс по периметру:

1. 1819 рік.
2. Полтава.

3. П'єса.

4. Дівчина з перевеслом.

5. 22 пісні.

6. Лисенко.

7. Опера.

8. Ювілей – 200 років.

9. Котляревський.

Слайд №2.

Слово вчителя. Видатний український драматург Іван Карпенко-Карий писав: «Багато води утекло в море забуття; в протяг такого довгого часу тисячі п'єс спочило вічним сном, а «Наталку Полтавку» вивчили напам'ять мало не всі слухачі... Здавалося б їй пора спочити, а вона залишається на сцені... і справа, мабуть, не лише в сюжеті, в піснях, а в колоритних постатях героїв твору».

1. **Повідомлення теми і мети уроку.**

Слайд №3. Словникова робота.

Слово вчителя. Колоритні – своєрідні, яскраво виражені, характерні. Саме такими є персонажі п'єси Івана Котляревського.

(Учитель ставить перед учнями завдання)

Учень/учениця:

- характеризують образи твору;
- з'ясовують, у чому полягає колоритність героїв;
- створюють психологічний портрет українців;
- формулюють висновки щодо життєвої позиції персонажів.

2. **Актуалізація й корекція знань.**

Проведення відеодиктанту:

Слайд № 4. Взаємоперевірка.

1. Возний Тетерваковський.

2. Виборний Макогоненко.

3. Горпина Терпелиха.

4. Микола.

5. Петро.

6. Наталка.

Перевірка роботи в «Домашніх групах»

Перша група. Завдання 2 і 3 групам. Складаємо асоціативний рядок рис характеру. Домінуючі риси записуємо на дошці. (Учні вішають на дошці табличку з іменами персонажів.)

Слайд №5. Наталка.

Асоціативний рядок: добра, чесна, працююча, вірна, любляча донька, рішуча, смілива, розумна, енергійна, наполеглива.

Слово вчителя. Літературознавці визначили, що образ Наталки є уособленням найкращих рис української дівчини. Спробуємо це довести.

Значення імені: рідна, самостійна, порядна, чарівна, рішуча. Чоловіче ім'я.

Самохарактеристика:

1. «Дівка проста, некрасива, з добрим серцем, не спесива...»

2. «А я люблю Петра дуже, про других мені байдуже...»

Характеристика образу через сприйняття іншими персонажами:

Возний: «З найкращою з усього села...»

Виборний: «Золото - не дівка...» Розумна і догадлива дівка»

«Всі матері приміром ставлять своїм дочкам».

Терпелиха: «...В мене вона добра дитина...».

Микола: «Правда, хороша, розумна, тільки не багата...»

«Ай да Наталка, ай да Полтавка. От дівка, що на краю пропасті не тільки не здригнеться, но другого піддержує...»

Як розкривається в піснях характер Наталки? (Навести приклади).

Мова Наталки. Прислів'я і приказки: «Знайся кінь з конем, а віл з волом. «Живемо, як горох при дорозі, хто хоче, той скубе...»

Творче завдання: Як характер може вплинути на долю? Чи може Наталка бути ідеалом для сучасної дівчини?

Слайд №6. Терпелиха. Найпершим помічником і порадиником для дітей була і є матуся. Іноді батьки вирішували долю дітей...

(Зачитують діалог Терпелихи й Наталки.

Які риси Терпелихи проявляються?)

Значення імені Горпина – домінувати, суперечлива.

Самохарактеристика: На нас, бідних і безпомічних, як на те похиле дерево і кози скачуть...»

Асоціативний рядок: суперечлива, корислива, терпелива, турботлива, гостинна, егоїстична, боягузлива, довірлива.

Слайд №7. Робота за варіантами. Асоціативний самодиктант.

Виписати моральні якості двох героїв.

Судовий урядовець, староста села, освічений, гоноровий, веселий, жартівливий, хабарник, любитель випити, брехливий, хитрий, «як лисиця», прихильний до бідняків, розуміє роль науки, добре розбирається в людях, **сатирично-гумористичне змалювання образу.**

Слайд №8. Возний та Виборний.

Слово вчителя. Що об'єднує героїв? Зачитати діалог Возного й Виборного (розмова про Наталку) У чому полягає сатиричне змалювання героїв?

Риси характеру Возного:

Кумедний, «вдавано освічений», самовпевнений, має почуття гумору, поетичний, хабарник, юриста завзятий, мова засмічена канцеляризмами.

Мова. Прислів'я, приказки: «**Лучче синиця в жмені, ніж журавель у небі**».

Значення імені Борис: славний у боротьбі, упертий, дбайливий у родині.

Творче завдання: Чи щире кохання **Тетерваковського?**

Виборний:

Асоціативний рядок: кумедний, хитрий, корисливий, товариський, жартівливий.

Мова. Прислів'я та приказки: «**Лучче живий хорунжий, чим мертвий сотник**».

Слайд №10. Петро й Микола.

Петро

Значення імені: камінь, скеля, надійний, твердий, непохитний.

Риси характеру: емоційний, ніжний, безкорисливий, поетичний, великодушний, вірний, нерішучий.

Творче завдання: Як характер Петра міг вплинути на його долю?

Микола

Значення імені: розумний, кмітливий, «переможець народів».

Риси характеру: щирий, веселий, добрий товариш, дотепний, незалежний, хороший психолог, рішучий.

Підсумок: Саме Микола робить загальну характеристику усім героям.

Зачитайте: «Отакі – то наші полтавці! Коли діло піде, щоб добро зробити, то один перед одним хапаються.»

Словникова робота: *Добро* – категорія етики, якою позитивно оцінюють певну поведінку, явище чи події.

Робота з текстом

Слово вчителя. У яких випадках персонажі твору вживають це слово?

Виборний: «Виріс хлопець славний, добрий...»

Терпелиха: «Вона у мене добра людина»

Наталка: «Добрі люди, допоможіть мені, пожалійте мене». «Будь же добрим і вірним мені...»

Возний: «Я – Возний і признаюся, що від народження мого розположен к добрим ділам...»

Слово вчителя. Це національна чи загальнолюдська риса характеру? Дослідники національного характеру визначили перелік рис, які притаманні українцям. Чи мають ці риси персонажі п'єси?

Слайд №11. Робота в парах.

Типові риси українців	Яку рису характеру має персонаж п'єси «Наталка Полтавка»
1. Працьовитість	
2. Мрійливість	
3. Гордість	
4. Недовірливість	
5. Самолюбство	
6. Презирство до наживи	
7. Повільність	
8. Поетичність	
9. Душевність	
10. Схильність до глибокодумності	
11. Ввічливість	
12. Гумор, оптимізм, любов до жартів	
13. Природна насмішкватість над іншими і над собою	
14. Повага до старших	
15. Мужність	
16. Особиста свобода	
17. Імпульсивність	
18. Перевага емоційності, мрійливості над волею в характері	
19. Схильність до образ	

Слово вчителя. Яка риса, на вашу думку, повинна об'єднати українців?

Слайд №12.

Слово вчителя. Що є головним для кожного українця? Як це показано у фільмі? У чому полягає колоритність образів твору? На основі яких рис створено психологічний портрет українців? Що візьмете з уроку в життя?

III. Оцінювання

Пояснення домашнього завдання: підготувати повідомлення про Г. Квітку-

Основ'яненка (психологічний і літературний портрет); прочитати повість «Маруся»; скласти порівняльну характеристику Марусі й Наталки.

(Проект «Колоритні образи п'єси І.П. Котляревського «Наталка Полтавка» можна переглянути за посиланням:

<https://docs.google.com/presentation/d/1hntBprLCztlAMwmcEiw7crV2EKXq1CS9KwOG7LfbXKI/edit?usp=sharing>).